

## บทที่ 5

### บทสรุป

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านรำไท่นด้วยกิจกรรมค่าย มีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้าและสรุปผลการศึกษาค้นคว้าดังนี้

#### จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คณะผู้ศึกษาค้นคว้ามีจุดมุ่งหมายหลักคือ การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านรำไท่นด้วยกิจกรรมค่าย โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะดังนี้

1. เพื่อสร้างและหาคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านรำไท่นด้วยกิจกรรมค่าย
2. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านรำไท่นด้วยกิจกรรมค่าย
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านรำไท่นด้วยกิจกรรมค่าย

#### วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

คณะผู้ศึกษาค้นคว้าได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและหาคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านรำไท่นด้วยกิจกรรมค่าย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านรำไท่นด้วยกิจกรรมค่าย

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านรำไท่นด้วยกิจกรรมค่าย

## ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและหาคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมการเล่นพื้นบ้านรำไท่ด้วยกิจกรรมค่าย

### แหล่งข้อมูล

1. บุคคลในท้องถิ่น ได้แก่ ศิลปินพื้นบ้าน ผู้นำชุมชน ครู ผู้ปกครองและนักเรียน จำนวน 20 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการอนุรักษ์การเล่นพื้นบ้านรำไท่
2. ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ให้ข้อมูลในด้านการจัดทำเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรมและเอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรม จำนวน 5 ท่าน
3. ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ประเมินความเหมาะสมหลักสูตรฝึกอบรม และเอกสารประกอบหลักสูตร จำนวน 5 ท่าน

### ตัวแปรที่ศึกษา

ความคิดเห็นที่มีต่อความเหมาะสมขององค์ประกอบของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรมการเล่นพื้นบ้านรำไท่ด้วยกิจกรรมค่าย

### เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

หลักสูตรฝึกอบรมการเล่นพื้นบ้านรำไท่ด้วยกิจกรรมค่าย

## ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมการเล่นพื้นบ้านรำไท่ด้วยกิจกรรมค่าย

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนกัจจนาศาสตร์ อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 จำนวน 24 คน

### ตัวแปรที่ศึกษา

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการเล่นพื้นบ้านรำไท่
2. ทักษะการเล่นเครื่องดนตรี
3. ทักษะการร้องบทร้องรำไท่
4. ทักษะการรำประกอบบท
5. การเล่นรวมวงการเล่นพื้นบ้านรำไท่

### เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

1. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการเล่นพื้นบ้านรำไท่ จำนวน 20 ข้อเป็นแบบปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ที่คณะผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้น

2. แบบประเมินทักษะการเล่นเครื่องดนตรี
3. แบบประเมินทักษะการร้องบทร้องรำทำเพลง
4. แบบประเมินทักษะการรำประกอบบท
5. แบบประเมินการเล่นรวมวงการเล่นพื้นบ้านรำไท่น

### **ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการเล่นพื้นบ้านรำไท่นด้วยกิจกรรมค่าย**

**กลุ่มตัวอย่าง** คือ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนกัจจານุศาสตร์ อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 จำนวน 24 คน

**ตัวแปรที่ศึกษา** คือ ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการเล่นพื้นบ้านรำไท่นด้วยกิจกรรมค่าย

#### **เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน**

แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการเล่นพื้นบ้านรำไท่นด้วยกิจกรรมค่าย

#### **การวิเคราะห์ข้อมูล**

### **ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและหาคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมการเล่นพื้นบ้านรำไท่นด้วยกิจกรรมค่าย**

การสร้างและหาคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมการเล่นพื้นบ้านรำไท่นด้วยกิจกรรมค่าย และการสร้างเอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรมวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย  $\bar{X}$  (Arithmetic mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation)

## ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมการเล่นพื้นบ้านรำไทน์ด้วยกิจกรรมค่าย

การนำหลักสูตรฝึกอบรมการเล่นพื้นบ้านรำไทน์ด้วยกิจกรรมค่าย ไปทำการฝึกอบรม โดยวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาร้อยละจากคะแนนสอบหลังฝึกอบรม โดยใช้สถิติอ้างอิง t-test แบบ One – sample test และประเมินทักษะการเล่นเครื่องดนตรี ประเมินทักษะการร้องบทร้องรำไทน์ ประเมินทักษะการรำประกอบบท ประเมินการเล่นรวมวงการเล่นพื้นบ้านรำไทน์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

## ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการเล่นพื้นบ้านรำไทน์ด้วยกิจกรรมค่าย

การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการเล่นพื้นบ้านรำไทน์ด้วยกิจกรรมค่าย เป็นแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการเล่นพื้นบ้านรำไทน์ด้วยกิจกรรมค่าย วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

### สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. การสร้างและหาคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมการเล่นพื้นบ้านรำไทน์ด้วยกิจกรรมค่าย ได้ผลดังนี้

1.1 หลักสูตรฝึกอบรมการเล่นพื้นบ้านรำไทน์ด้วยกิจกรรมค่าย องค์ประกอบดังนี้ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร แนวทางการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล เกณฑ์การผ่านหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วยคำชี้แจง วัตถุประสงค์ ตารางการฝึกอบรม แผนการจัดกิจกรรม ประกอบด้วยสาระสำคัญ จุดประสงค์เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม วิธีการประเมินผล

1.2 การพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมก่อนนำไปใช้ เป็นการพิจารณาความเหมาะสมขององค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม สรุปผลได้ ดังนี้

1) ผลการพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมการเล่นพื้นบ้าน

จำโทนด้วยกิจกรรมค่าย องค์ประกอบ ดังนี้ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ โครงสร้าง หลักสูตร แนวทางการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล เกณฑ์ การผ่านหลักสูตร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.66$ )

2) ผลการพิจารณาเอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านจำโทน ด้วยกิจกรรมค่าย

2.1 คู่มือหลักสูตรสำหรับผู้ให้การฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านจำโทนด้วย กิจกรรมค่าย ประกอบด้วยคำชี้แจง วัตถุประสงค์ ตารางการฝึกอบรม แผนการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย สารระสำคัญ จุดประสงค์เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม โดยภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.73$ )

2.2 คู่มือหลักสูตรสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านจำโทนด้วย กิจกรรมค่าย ประกอบด้วย คำชี้แจง วัตถุประสงค์ ตารางการฝึกอบรม ใบความรู้ ใบงาน พบว่า คู่มือสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านจำโทนด้วยกิจกรรมค่าย โดยภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.64$ )

2. ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านจำโทนด้วยกิจกรรมค่าย

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการละเล่น พื้นบ้านจำโทนด้วยกิจกรรมค่าย สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 ผลการประเมินทักษะการเล่นเครื่องดนตรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ( $\bar{X} = 2.62$ ) ทักษะด้านการร้องบทร้องจำโทน โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ( $\bar{X} = 2.66$ ) ทักษะด้านการรำประกอบบท ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ( $\bar{X} = 2.51$ ) และการเล่นรวมวง การละเล่นพื้นบ้านจำโทนภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ( $\bar{X} = 2.73$ )

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านจำโทนด้วย กิจกรรมค่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.53$ )

## อภิปรายผล

จากผลการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านจำโทนด้วยกิจกรรมค่าย คณะผู้ศึกษาค้นคว้าได้นำประเด็นที่ค้นพบมาอภิปราย โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านจำโทนด้วยกิจกรรมค่าย คณะผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้นตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คือศึกษาข้อมูลการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสอบถามบุคคลในท้องถิ่น ได้แก่ ศิลปินพื้นบ้านซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้านรำไท่น ผู้นำชุมชน ครู ผู้ปกครองที่มีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดการจัดการฝึกอบรมแบบกิจกรรมค่าย จากความสนใจของนักเรียน และจากเอกสารรวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เรื่องการละเล่นพื้นบ้านรำไท่นเป็นอย่างดีนำมาจัดสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านรำไท่น โดยหลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.66$ ) เนื่องจากหลักสูตรฝึกอบรมจัดสร้างขึ้นตามความต้องการของบุคคลในท้องถิ่นและผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถในการละเล่นพื้นบ้านรำไท่นเป็นอย่างดี การจัดกิจกรรมค่ายเป็นการฝึกอบรมที่ใช้เวลาติดต่อกันทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้ ทักษะ เกิดความสนุกสนานในการเรียนรู้ในเนื้อหาและการอยู่ร่วมกัน ได้อย่างต่อเนื่องซึ่งผลลัพธ์ทำนองเดียวกับผลการวิจัยของรจนา สุนทรานนท์ (2547) การอนุรักษ์การแสดงพื้นบ้าน จังหวัดปทุมธานี พบว่า การแสดงพื้นบ้านปทุมธานี มีเอกลักษณ์เฉพาะที่บ่งบอกค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณีที่มีความเรียบง่ายไม่ว่าจะเป็นลีลา ท่ารำ การร้องหรือการละเล่นจะมีลักษณะเป็นกลอนสวด เกี่ยวพาราสิ ระหว่างชาย หญิง ด้วยปฏิญาณและไหวพริบของพ่อเพลงและแม่เพลง และมีลูกคู่ร้องรับ ตบมือให้จังหวะ การแสดงจึงบ่งบอกความเป็นศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านในประเด็นต่างๆ

2. การนำหลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านรำไท่นด้วยกิจกรรมค่าย ไปฝึกอบรมนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนกัจจนาศาสตร์ อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์เขต 3 จำนวน 24 คน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านรำไท่นด้วยกิจกรรมค่าย คิดเป็นร้อยละ 85.83 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีทักษะด้านการละเล่นรำไท่นโดยภาพรวมทุกด้าน (ทักษะการเล่นเครื่องดนตรี ทักษะการร้องบท ร้องรำไท่น ทักษะการรำประกอบบท และการเล่นรวมวงการละเล่นพื้นบ้านรำไท่น)อยู่ในระดับดีมากเนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความตั้งใจที่จะเรียนรู้ และสนุกสนานกับการฝึกอบรมจากวิทยากรรับเชิญที่ดูแลและฝึกปฏิบัติอย่างใกล้ชิดทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้ ทักษะจากวิทยากรรับเชิญที่มีประสบการณ์จริงและรักในการทำงานจึงทำให้มีการถ่ายทอดความรู้ถ่ายทอดทักษะสู่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างแท้จริง ทั้งนี้เนื่องจากเนื้อหาสาระในการฝึกอบรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นพื้นบ้านที่มีอยู่ในท้องถิ่นของนักเรียน เพื่อเป็นการสืบทอดและการ

อนุรักษ์ไว้ซึ่งภูมิปัญญาด้านการละเล่นพื้นบ้านของตำบลลำโรงชัย ทำนองเดียวกับผลการศึกษาของนักการศึกษาหลายท่าน เช่น พัชรี ใจชอบ (2545) การพัฒนาแผนการสอนเรื่อง รำเซิ้งกระติบข้าว วิชาดนตรีนานาชาติ ปี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเรื่อง การรำเซิ้งกระติบข้าว คิดเป็นร้อยละ 88.80 โดยมีผู้สอบเกินร้อยละ 80 ที่ตั้งไว้ คิดเป็นร้อยละ 80.95 มีทักษะการฝึกรำเซิ้งกระติบข้าวคิดเป็นร้อยละ 92.95 ส่วนทักษะการแสดงรำเซิ้งกระติบข้าวคิดเป็นร้อยละ 94.50 นอกจากนี้ จันทร์ฉาย ศรีธนะและคณะ (2550) การพัฒนาหลักสูตรเพลงซอล้านนา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โดยใช้การจัดการความรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลการทดสอบก่อนและหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรเพลงซอล้านนา คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมินทักษะการขับร้องเพลงซอล้านนาทำนองซอล่องน่าน 1 ซอล่องน่าน 2 ซอบั่นฝ้าย พบว่า สูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ผลการประเมินทักษะการพ้อนแก่น สูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 เช่นเดียวกัน

3. การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านรำไทพองด้วยกิจกรรมค่าย จากแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านรำไทพองด้วยกิจกรรมค่าย พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ( $\bar{X} = 4.53$ ) ทั้งนี้เนื่องมาจาก หลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านเป็นสิ่งที่อยู่ในท้องถิ่นของตนเองเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น กิจกรรมการฝึกอบรมสามารถที่จะทำให้เข้าใจและเรียนรู้ทักษะจากการฝึกอบรมได้ดี โดยการจัดกิจกรรมค่ายทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เกิดความรัก ความสามัคคี เห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ และสืบทอดการละเล่นพื้นบ้านรำไทพองให้คงอยู่ต่อไป ทำนองเดียวกับบุปผา สันตวาและคณะ (2549) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การทำข้าวแต๋นธัญพืช พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ จันทร์ฉาย ศรีธนะและคณะ (2550) การพัฒนาหลักสูตรเพลงซอล้านนา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โดยใช้การจัดการความรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ครูผู้สอน ประชาชนชาวบ้านและผู้ปกครองนักเรียน ที่มีต่อหลักสูตรเพลงซอล้านนา โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เช่นกัน

## ข้อเสนอแนะ

### ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การนำวิทยากรรับเชิญที่มีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ เกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้านมามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ ทำให้วิทยากรรับเชิญมีความสุข และเห็นคุณค่าในการที่ได้ถ่ายทอดความสามารถของตน และเห็นว่าควรนำวิทยากรรับเชิญที่มีความรู้ ความสามารถในด้านอื่นๆ มาเข้าร่วมกิจกรรมการเรียน การสอนของโรงเรียนต่อไป
2. เนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทั้งชาย และหญิง ซึ่งต้องอยู่ร่วมกันและทำกิจกรรมร่วมกันเป็นเวลาหลายวัน จึงควรมีการประชุมนิเทศก่อนเข้ารับการฝึกอบรมในด้านความปลอดภัย ด้านที่พัก ด้านการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน เพื่อให้กิจกรรมการฝึกอบรมสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์
3. ควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และสืบทอดการละเล่นพื้นบ้านของท้องถิ่นตน

### ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมในด้านอื่นๆ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ การสืบทอด การละเล่นพื้นบ้าน เกิดความรักและห่วงแหนสิ่งที่มีคุณค่าในท้องถิ่นของตน
2. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมโดยการนำวิทยากรท้องถิ่นที่มีความรู้ ความชำนาญและตั้งใจที่จะถ่ายทอดความรู้ ทักษะสู่เยาวชนรุ่นหลัง เข้ามามีส่วนร่วมในการสอนเพื่อส่งเสริม สนับสนุน และเพื่อการอนุรักษ์ สืบทอดวัฒนธรรมของท้องถิ่น
3. ควรมีการใช้กิจกรรมค่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการฝึกอบรมในเรื่องอื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้การจัดฝึกอบรมด้านอื่นเป็นไปด้วยความสุข ควบคู่กับความรู้ ทักษะ ทำให้การฝึกอบรมประสบความสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว